

Egy fafejű sváb Grúziában

Akkor beszélhetünk a leghitelesebben *Gert Hummel*ről, ha megszólaltatunk olyan embereket, akiknél segített – s akik nélküle nyomorban maradtak vagy nyomorukban talán el is pusztultak volna. Meséljünk hát például Valerijról, aki elveszítette acélgyári munkáját Rusztaviban, amely egy órányi autóútra fekszik Grúzia fővárosától, Tbiliszitől. Két éven át úgy tartotta életben magát és családját, hogy fűvekből készítettek főzeléket. Aztán jött Gert Hummel, és visszaadta emberi méltóságukat. Amikor Hummel azt mondta az elszegényedett és kiéhezett férfinak, a jövőben száz larit fizet neki havonta – ami átszámítva kerekén 50 euró –, ha vállalja a felolvasói és sekrestyési szolgálatot a rusztavi kis evangélikus templomban, Valerij sírt a boldogságtól és a hálától.

Vagy engedjük szóhoz jutni a kilencvenéves Elsa Gilbertet. Óráig el lehet hallgatni, amikor hosszú életéről mesél. Csodálatosan beszéli a németet, pergő r-ekkel és ragyogó szemmel. Időnkint alig tudja folytatni, mivel sírnia kell – vagy nevetnie. A nevetés és a sírás szorosan összetartozott egész hosszú életében.

Elsa nevet, amikor Hummelről, a püspökéről beszél, akinek oly sok mindent köszönhet. Sírnia kell viszont, amikor 1941 októberéről szól. Akkoriban fiatal asszony volt, s miután Hitler 1940-ben megtámadta a Szovjetuniót, Sztálin félelmetes bosszút állt a birodalmában élő németeken: Szibériába és Kazahsztánba száműzte őket, s ott sokan nyomorultul elpusztultak. Elsa szüleit is teherautóra rakták, és elvitték.

„Amikor elindult a teherautó, egy darabig még utána futottam”, meséli Elsa sírva. „Aztán megálltam, és azt mondtam magamnak: Mit művelsz itt?” Őt magát nem deportálták, mivel grúz férje volt. Maradhatott, de férje családja gyűlölte, és „fasisztaként” szidalmazta. Akkoriban nehéz volt az élet a németek számára, akiknek ősei egykor keletre vándoroltak. Mindegyikük sok sváb indult útnak a 19. század elején, mivel jobb életet reméltek a Kaukázusban. A II. világháborúban az ottani németek automatikusan „ellenségé” és „fasisztává” váltak. Mindazonáltal néhány grúz igen kellemtelenül tapasztalta meg németgyűlöletének következményeit. Amikor Elsa erről mesél, nevetnie kell, mintha azt akarná mondani: Megkapták, ami járt nekik! Pedig tulajdonképpen rettenetes történetről van szó.

„Tudja”, meséli, „éppen akkoriban takarítottuk be a termést. A csűrök és a pincék dugig voltak. A pincékben ott álltak a nagy teli hordók, s a németeknek mindezt hátra kellett hagyniuk,

mivel egyik napról a másikra deportálták őket. Amikor a németek eltűntek, a grúz szomszédok elfoglalták házaikat, felemésztették a készleteket, megitták a bort. Ekkor történt egy napon a következő: Az egyik, korábban német pincében néhány grúz eszméletlenségig lerészegedett. Az alkoholtól kábultan heverték a pince padlóján. És mivel elfelejtették elzárni egy nagy hordónak a csapját, a bor mind kifolyt – ők pedig belefulladtak.”

Hogy a kilencvenéves asszony ma boldognak és védettnek érzi magát, a német teológusnak, Gert Hummelnek köszönheti: ő építette föl Tbilisziben azt az öregotthont, amelyben Elsa Gilbert ma él, egy ferde plafonú szobácskában, emlékeitől körülvéve. Mindazok után, amit átélt és elszenvedett, valóságos kis paradicsom ez számára.

Valerij is – aki büszkén mutatja nekem a rusztavi kicsiny templom körüli ápolt kertet – alighanem a paradicsomban érzi ma magát, legalábbis ha összehasonlítjuk az életét azzal az idővel, amikor Gert Hummel még nem volt jelen számára.

Ezen a vasárnapon Gert Hummel ismét prédikál Rusztaviban. Tbilisziből jött dzsipjével az egykori acélmunkások városába, mely kátyúkkal borított utakon. A II. világháború után Rusztaviban óriási hadifogolytábor volt, számtalan német katona nyugszik itt a földben. A hatalmas acélmű, amely kerekén 20000 embernek és családjuknak adott munkát és kenyeret, ma gigantikus ipari rom. Rusztaviban csaknem minden felnőtt munkanélküli, a panelházak éppoly lepusztultak, mint az egykor oly takaros házacskák.

Kivétel a kis evangélikus béketemplom. Homlokzata csak úgy ragyog. 1999-ben szentelték fel – s a nagy istentiszteleti terem mellett van egy helyiség az ifjúsági munka számára, s egy konyha is. Amikor Gert Hummel beérkezik az udvarra, az istentiszteleti terem már jócskán megtelt. Zongorakísérettel éneklük a korálokat. Hummel ma Márk 10. fejezetéről prédikál – az uralkodásról és a szolgálatról. Németül prédikál, egy fiatal nő fordítja. Ebben a bibliai részben Jézus szidja az uralkodókat, akik elnyomják a népet, és azt mondja tanítványainak: „Köztetek másképp legyen! Aki nagy akar lenni köztetek, legyen szolgáló!”

Gert Hummel számára jó alkalom arra, hogy prédikációjában belemenyjen Grúzia aktuális politikai helyzetébe. Itt Rusztaviban is megteszi, majd egy jó órával később még egyszer Gardabaniban. Ott is tart ma istentiszteletet, az egyik család lakószobájában. Szidja a hatalmasokat, akik

nem törődnek az emberek bajával, hanem a saját zsebükre gazdálkodnak. Gert Hummel jó öt éve él Grúziában, és tudja, hogy ezt az országot elnyeli a korrupció.

Hummel időközben 70 éves lett. Beszédén rögtön észre lehet venni, hogy sváb. Sindelfingenből származik, később lelkész és hitoktató lett Württembergben, majd 1964-ben a rendszeres teológia professzora Saarbrückenben. A saarbrückeni és a tbiliszi egyetem közötti partnerkapcsolat révén jutott el Grúziába. Kezdetben minden meglehetősen hivatalosan zajlott, ahogyan a delegációk utazásakor lenni szokott. A hivatalos utaktól távol eső szükséghelyzetet, mindenekelőtt a német kivándorlók utódainak gondját-baját csak az évek során ismerte meg.

Amikor nyugdíjba ment, eladta saarbrückeni házát, s a pénzből rendkívül szép templomot épített Tbilisziben, lelkeszlakással, gyülekezeti központtal, karitászállomással és öregotthonnal. Összesen 1,2 millió márkát fizetett ki a saját zsebéből, mert elképzeléseit senki sem akarta pénzzel támogatni. „Valószínűleg mindenki bolondnak tartott. De hát én egy fafejű sváb vagyok.” Feleségével együtt áttelepült Tbiliszibe, ahol megalapította a helyi evangélikus egyházat, és 1999 végén annak püspökévé választották.

A tbiliszi evangélikus kiengesztelődési templom az egykori német temető területén áll; a szovjet időkben sportpályák és uszodák voltak itt. Amikor 1999 októberében ünnepélyes istentisztelet keretében felszentelték a templomot, köszöntőt mondott a grúz államelnök, Eduard Sevardzse is. A kiengesztelődési temploma egészen világos – teljesen eltérően a homályos ortodox templomoktól. Szinte minden építőanyag Grúziából való, különösen a Bolnizijből, az egykori Katharinenfeldből származó híres tufa határozza meg a templom képét. A kereszttel, mondja Gert Hummel, „nem nagypénzért keresték”. Hiszen a kereszttel egyébként is csak a jelpék egyik oldala.

Gyülekezetének magja olyan emberekből áll, akik rettenetes dolgokon mentek keresztül, s akik nagy ügyel-bajjal élték túl Szibériát vagy Kazahsztánt – vagy akiket gyerekként elszakítottak szüleiktől. A szülőket teherautókon elszállították, a gyerekek pedig ott maradtak az utcán, majd idegenekhez kerültek. „Még ma is sírnak, amikor erről beszélnek”, mondja Gert Hummel. S a találkozás Elsa Gilberttel megerősíti ezt: „Azoknak, akik ilyen rettenetes dolgokat éltek át, nem lehet csupán egy keresztet dugni az orruk alá, a

húsvétról, a mi reményünkről is beszélni kell nekik.” Különösen azért, mert közülük sokan ma is súlyos szükségét szenvednek. „Sokan ma sem tudják, mit tesznek holnap a fazékba. Lakásuk télen olyan kegyetlenül hideg, hogy már csak azért is szívesen jönnek a templomba, mert azt fűtjük.” Hummel eredetileg arra összpontosított, hogy a német származásúakat gyűjtse össze, és nekik segítsen, de az evangélikus egyház azóta messze túlnőtt ezen a körön.

Gert Hummel 70 éves, de ha az ember beszél vele, hallgatja, vagy dzsipjén vele utazik Tbiliszből Rusztaviba vagy Gardabaniba, akkor érzi: a nagy feladat, amelynek nekigyürkőzött, megtartotta fiatalnak. Léteznek olyan nyugdíjasok, akik nem csupán álmodoznak effajta új életről a nyugdíjkorhatár után. Léteznek olyan nyugdíjas iskolaigazgatók, akik árvaházat vezetnek Erdélyben, vagy segélyprogramokat Dél-Afrikában. Az ilyen merész program azonban, amelyet a nyugalmazott teológiai professzor valósított meg Grúziában, igazán ritka, mivel Hummel hallatlanul nagy anyagi kockázatot vállalt. Egyházi központjának építkezését maga felügyelte, és a munka előrehaladtával személyesen fizette ki az esedékes pénzt. Könnyen beleshetett volna az építőipari maffia csapdáiba, és sok pénzt veszíthetett volna. A „sváb fafej” azonban ma nem minden büszke-

ség nélkül mutathat rá arra, hogy pénzből semmi sem került sötét csatornába. Ráadásul a végén mindössze két év alatt, az eredetileg számított árnak csupán harmadéért sikerült felépítenie egyházi központját Tbiliszbén.

Gert Hummel számára a hit és a cselekvés elválaszthatatlanul összetartozik. Politikusan gondolkodó teológus ő, aki bírálja a hatalmasokat és rendszerüket, de azt is tudja, hogy nem tudja megváltoztatni őket. De fokozhatja az emberek tudatosságát, és sokak nyomorúságos helyzetét tud változtatni. Így segít például annak a nyugdíjasnak, aki hosszú évek óta egyetlen larit sem kapott, mivel egy korrupciós polgármester zsebre tette, holott a grúziai nyugdíjak egyébként is nevelésesen alacsonyak: általában 14 larit, azaz kerekén 7 eurót tesznek ki.

Egész Grúziában virágzik a korrupció, mindenekelőtt a rendőrség és az igazságszolgáltatás berkeiben. A vezető grúz-ortodox egyház nagy része antidemokratikus és szélsőségesen nacionalista. Ahelyett, hogy karitatív munkával segítenék a szegényeket, az ortodoxok új patriarcha-katedrális építenek Tbiliszbén – pedig ez a legutolsó, amire itt szükség van.

Gert Hummelnek azt is meg kellett tapasztalnia, milyen veszélyes az élet Grúziában. Nem csupán azért, mert néhány hónappal ezelőtt súlyos autóbalesete volt számtalan útjának egyi-

kén; az is veszélyes, ha egy ennyire korrupciós országban egy német püspök megpróbál részt venni a gazdasági életben. Sváb barátai segítségével Hummel elindított egy pékséget. De aztán jött a kenyérmaffia, pénzt zsarolt – és Hummelnek be kellett zárnia a pékséget. Tudatában van annak, hogy az országban dúló korrupció az ő számára is végzetessé válhatna, ha csak egy másodpercre is belebocsátkozna. Ezt mutatja a következő történet.

Egy fiatal férfi alkohol hatása alatt leszúrt egy szomszédbeli fiút. A bíró egy ügyvéd útján megüzente Gert Hummelnek: ha a püspök fizet 2000 dollárt, akkor csökkenteni fogja a büntetés mértékét – tizenegy helyett csak hét évre küldi rács mögé a fiatalembert.

Hummel természetesen nem fizetett, noha tudja, hogy a grúz börtönökben minden nap kínszenvedés. De először is nem akarja támogatni a korrupciót, másodsor az effajta viselkedés zsarolhatóvá tenné, harmadszor a tartózkodási engedélyébe kerülhetne. Ez pedig rossz lenne azok számára, akik nagyon rászorulnak az ő segítségére. Elsa és Valerij számára, és sokak számára, akiknek nehéz és látszólag reménytelen életét Gert Hummel ismét emberi méltósággal és bizakodással töltötte meg.

Johannes Weiss

Forrás: Publik-Forum Extra, Wachsen ein Leben lang, 12-14.

